
JOSEF PALIVEC (1886–1975)

Pracovní list úroveň C

I – Světoběžník, frankofil a vlastenec

Josef Palivec byl velmi vzdělaný člověk. Ovládal několik jazyků a strávil část svého života v zahraničí, kde zastával různé novinářské a diplomatické funkce. Svými překlady zpřístupnil pro české čtenáře řadu děl předních francouzských spisovatelů. Roku 1928 obdržel za svoji kulturní činnost francouzský řád Rytíře čestné legie. Proč se tento světoběžník a frankofil nakonec vždy vrátil do své vlasti?

- **Dokument 1: O emigraci**

Emigrant je slovo, které je třeba upřesnit. Je to člověk, který se na čas usadil mimo svou vlast, ale nevystěhoval se (...) ze svého češství prostě proto, že je nemožné vysvléci se sám ze sebe. Tito emigranti mají do sebe (...) vtetovány letopočty naší bídy i slávy a (...) veselí se podle toho, jak se nám právě vede. (...) Mnozí odcházeli málem nazí, se zavazadlem nabitým starostmi.

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Praha: Torst, 1996, s. 133.

1. *Najdi ve výkladovém slovníku význam slova emigrant. Znáš nějaká synonyma, tzn. slova, která mají podobný význam? Prodiskutuj se spolužáky, co může vést lidi k odchodu z rodné země. Na základě diskuze napiš svoji vlastní definici slova emigrant.*
2. *Jak charakterizuje J. Palivec vztah emigrantů k vlasti?*

- **Dokument 2: Polyglot a vlastenec**

A – *Jsem sice člověk polyglotní, ale srdcem i hlavou Čech. Dýchat s českými lidmi tentýž vzduch je mi tak samozřejmé (...), že jsem, byť i s těžkým srdcem, zamítl srdečnou nabídku manželů Stravinských, abych se přestěhoval nadobro do jejich ženevské vily.*

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Praha: Torst, 1996, s. 328. Kap. „Odvolání proti neuznání účasti v odboji z počátku 70. let“.

B – *Jen knihy bych ještě měl mít; že jsem od nich odstaven, pociťuju jako opravdovou pohromu. Byl jsem zvyklý číst anglicky, francouzsky, rusky, německy a italsky, a počít si v latině mi bývalo denní potřebou.*

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Praha: Torst, 1996, s. 198. Kap. „Dopis z Plzně-Borů s datem 2. 12. 1951“.

1. *Co můžeme říci o jazykových znalostech J. Palivce?*
2. *V jaké situaci knihy J. Palivci tolik chyběly?*
3. *Jaký důkaz přináší dokument 2A o vlastenectví J. Palivce?*

- **Dokument 3: Kulturní styky**

A – *Nestačí, aby se ve světě porozhlédl spisovatel, také ten, kdo knížku tiskne nebo váže, musí na školení ven, neboť dnes jde především o sdělování úrovně. Když se budovala Brasilia, vyslal tam náš mamutí stavební podnik vedle stavitele také (...) předního dělníka, aby se poučili.*

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Praha: Torst, 1996, s. 47. Kap. „Po stopách knižní kultury v románském Švýcarsku“.

B – *Co se mé vlastní tvorby týče, přeložil jsem do své rodné češtiny Francouze Valéryho (...) a nedlouho potom z angličtiny Coleridgeovu slavnou Píseň o starém námořníku. Ale kromě těchto překladů (...) jsem si troufal na opačný postup. Přeložil jsem na ukázkou české básně do francouzštiny a uspěl jsem.*

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Praha: Torst, 1996, s. 328. Kap. „Odvolání proti neuznání účasti v odboji z počátku 70. let“.

1. *Proč je podle autora důležité školit se v zahraničí?*
2. *Jakým způsobem přispěl J. Palivec k utužení česko-francouzských kulturních vztahů?*
3. *Najdi na internetu informace o francouzském Řádu čestné legie. Kteří další Češi tento řád obdrželi a proč?*

SHRNUTÍ: Proč se tento světoběžník a frankofil nakonec vždy vrátil do své vlasti?

II – Úkol básníka a literatury

J. Palivec vždy zdůrazňoval vlastenecké poslání básníků. Jejich dílo podle něj mělo sloužit jako zrcadlo dějin každého národa a zobrazovat události, které národ právě prožívá. Jakým způsobem se pohnuté dějiny Čechů ve 20. století zobrazují v jeho díle?

- **Dokument 4: O české literatuře na střední škole**

Přál bych si, aby češtinář vyvedl svého žáka nejprve jakoby na vysoký vrch, z něhož by viděl najednou úžasné pásmo slovesného dění stále pulzujícího (...), pásmo stejně napínavé jako vyprávění o prohraných a vyhraných bitvách. (...)

Jsou umělecká díla, do kterých jako by všechno závažné v své době bylo koncentrováno (...).

Osud nás zavál do samého středu Evropy. To má pro nás a pro českou literaturu své důsledky (...). Zvětšuje to naši tvůrčí odpovědnost. Nebylo a není v Evropě kloudné myšlenky, která by byla u nás alespoň nepřespala. Chytali jsme se cizí knihy tehdy a chytáme se jí dnes. (...) Čtli jsme v kvartě a kvintě Stendhalova Červeného a černého, (...) Goethovo Utrpení mladého Werthera (...), Turgeněva a Dostojevského. (...) V hlavě nám pučela dnešnost celé Evropy.

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Praha: Torst, 1996, s. 32.

1. *Jaký úkol má podle J. Palivce učitel češtiny?*
2. *S jakým předmětem se podle něj prolíná výuka češtiny?*
3. *Jak se autor dívá na knihy ostatních evropských autorů?*

- **Dokument 5: Naslouchání**

*Co to chřestí po holinách?
Kdo to pláče po dolinách?
V sadě tmí se tichý tis,
Tišší sotva našel bys...
To je řeholní ta země,
Která zajíká se ve mně,
Samomluvná šedozem.*

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Naslouchání*. Praha: Fr. Borový, 1942.

1. *Odhadni, jaký text sloužil autoru jako vzor. Proč myslíš?*
2. *Jaké pocity zde autor sděluje? Pozorně se podívej na datum vzniku a zkus vysvětlit proč.*

- **Dokument 6: Literární rozkvět po válce**

Když jsem se po deseti letech vracel z ciziny do vlasti, (...) vracel jsem se do zvláštního literárního území, kde hned po první světové válce došlo k mocné eruptivní činnosti, která změnila k nepoznání tvářnost krajiny. (...) Nové ideje, sny a směry si vyryly nová řečiště (...). A celá země tolikrát zmučená rozkvétala před očima úprkem jako strom mnohokrát prořezávaný. Tomuto literárnímu společnému území dávaly ráz především (...) poezie Seifertova, Halasova a Holanova. (...) Nikde se tehdy nenapřemýšlelo tolik o básnické práci se slovy jako v této mladé generaci vzešlé z válečného masakru. Nikde neměli tak žhavou potřebu hledat pro nové prožitky nový výraz (...).

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Básně, eseje, překlady*. Praha: Torst, 1993, s. 156–159. Kap. „Poezie stále budoucí“.

1. *Kterou významnou historickou událost autor zmiňuje?*
2. *Jaký vliv měla na literární vývoj v Československu?*

SHRNUTÍ: Jaký úkol mají podle Palivce plnit básník a literatura ve světle dějin?

III – Svědek času

Za svého dlouhého života (1886–1975) J. Palivec prožil většinu klíčových momentů pro český národ ve 20. století. I jeho osobní a pracovní život se ubíral v úzkém spojení s národními dějinami. Ve svých esejích J. Palivec zachycuje rozpoležení Čechů v klíčových historických momentech: v předvečer první světové války, po podepsání Mnichovské dohody a po převzetí moci komunistickou stranou. Proč můžeme nazvat J. Palivce a jeho dílo svědky času?

- **Dokument 7: Češi v Rakousko-Uhersku**

Léta předtím, než uhodilo v Sarajevě (...), v okruhu Prahy byla nezaměstnanost, úředními statistikami nezaznamenávaná, ale skutečná. Tehdy se pokládalo za všední zjev, že se z někdejšího mocnářství stěhovalo ročně na sto tisíc občanů, téměř vesměs Slovanů, většinou do Severní Ameriky. Ale i přemnozí z těch, kteří zůstávali, stačovali se přichytit nějaké existence jen tak drápkem. Byl to

důsledek toho, že všechny hlavní daně byly odváděny přímo do Vídně nebo Budapešti (...). Zpátky do země se peníze vracely po kapkách. (...)

Pokud šlo o gramotnost, dostávali jsme se rychle na přední místo mezi ostatní evropské národy. (...) Školství vyšších stupňů si vyhradila Vídeň. A podle toho jsme dopadli. Zatímco si rakouští Němci ze státní pokladny udržovali (...) pět univerzit (...), my Češi jsme se marně domáhali druhé univerzity v Brně. Falangy našich mladých vědců musily čekat a krnět. Studenti marně pořádali demonstrační průvody, aby podepřeli akci politiků za druhou univerzitu.

V sám předvečer první světové války, o níž tehdy ještě nikdo neměl ani potuchy, jsme byli takto odbýváni a (...) utvrzováni v přesvědčení, že nezbude než trhnout se od Vídně. (...) Byli jsme netrpěliví z pocitu, že se v Rakousku dusíme, že ztrácíme tempo. Dychtili jsme kráčet s dobou a všichni (...) jsme měli pocit, že v Rakousku čas nejenže nekráčí, nýbrž (...) spíše couvá. Jeho strop připadal nám nízký, jeho vzduch nevětraný (...). Tento stav (...) nevolnosti měl vliv na tehdejší, obzvláště mladší literární generaci (...).

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Básně, eseje, překlady*. Praha: Torst, 1993, s. 102–106. Kap. „Černé slunce anarchismu“.

1. Jak autor popisuje ekonomickou situaci Čechů v Praze?
2. Čím byla tato situace způsobena?
3. Co bylo jejím důsledkem?
4. S jakými problémy se potýkali čeští vědci?
5. S jakými pocity vstupoval J. Palivec do první světové války? Proč?

- **Dokument 8: O pomnichovské době**

Patřím ke generaci, která si neuměla představit Čechy jinak, než jak je nakreslily dějiny, se všemi těmi Ašskými, Šluknovskými a jinými výběžky, a náhlé rozříznutí tohoto milovaného obrazu nemohlo být pro mne pouhým případem diplomatické chirurgie. Prožil jsem tuto neslýchanou (...) operaci jako vivisekci na vlastním těle, a mé nervy vyšly z té hrůzy otřeseny (...). Zachránilo-li mne co z tohoto chorobného stavu, byla to víra, že Mnichov není posledním slovem dějin. (...)

K odbojové akci jsem se přidal od první chvíle. (...) Na francouzském (likvidujícím) velvyslanectví jsem měl přítele, vyslaneckého tajemníka Pierra Monoda, syna J. P. Monoda v Paříži, přítele Paula Valéryho, jehož Mladou Parku jsem přeložil. Tomu jsem dodával informace a doklady, že Hitler se nespokojí s Mnichovem a zabere i všechny české země a že půjde brzy na Polsko (...). Když Němci vpadli 15. března 1939 do Prahy, dodával jsem mu také informace o pohybu vojsk, aby Francie neusnula a byla připravena. (...) Po Monodovi jsem poslal diplomatickou poštou také sborníček revolučních básní Křik Koruny české (Halas, Seifert, Hora, atd.), (...). Tyto básně vyšly pak v Paříži knižně s titulem Hlasy domova. (...) Sám [Monod] mi pak postupoval některé zprávy z Francie, abych je dával dále. (...)

Po pádu Francie jsem počal promýšlet svůj básnický epos *Pečetní prsten*, do něhož jsem chtěl přetavit tehdejší úzkost a bídu (...). Svou druhou větší báseň *Naslouchání* jsem psal a dal do tisku v době Heydrichova krvavého režimu. Obě básně jsou součástí mého odboje.

Zdroj: PALIVEC, Josef. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Praha: Torst, 1996, s. 83–100. Kap. „Pro memoria“.

• **Dokument 9: Mapa s vyznačením území _____**



Zdroj: <http://www.abchistory.cz/pohranici-cr/>. [1. 12. 2014].

1. S pomocí internetu najdi a vyznač na mapě Ašský a Šluknovský výběžek (dokument 8). Jaké území je na mapě vyznačeno? Doplň ho do názvu mapy.
2. S pomocí internetu popiš reliéf tohoto území. Palivec píše, že Čechy takto „nakreslily dějiny“ (dokument 8). Co ho k tomu vedlo?
3. Jaký byl názor J. Palivce na podepsání Mnichovské dohody?
4. Na čí stranu se přiklonil J. Palivec během druhé světové války?
5. Jak mu v této činnosti pomohly jeho předválečné zahraniční kontakty?
6. Jak toto období ovlivnilo Palivcovu literární činnost?
7. Mohl J. Palivec za války publikovat?

- **Dokument 10: O komunismu**

Obviněný (...) stal se během doby svého působení od roku 1918 až do únorových událostí 1948 jako bývalý diplomatický úředník nejprve ve Švýcarsku, později ve Francii a konečně na ministerstvu zahraničních věcí v Praze oddaným spřezencem kapitalistické třídy (...). Obviněný v době únorových událostí 1948 až do svého zatčení v prosinci 1949 v Praze (...) vešel v přímý styk s cizí mocí, totiž se zástupkyněmi amerického velvyslanectví v Praze, a to v úmyslu pokusiti se o zničení (...) lidově demokratického zřízení (...).



Zdroj: PALIVEC, Josef. *Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Praha: Torst, 1996, s. 180–184. Kap. „Rozsudek Státního soudu v Praze z 18. dubna 1951“.

Zdroj fotografie: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640007-den-sedmy>. [6. 1. 2015].

1. *Jak text rozsudku hodnotí Palivcovo působení v letech 1918–1948? Svoji odpověď vysvětli.*
2. *Odhadni, jaký rozsudek byl vyneset.*

SHRNUTÍ: Proč můžeme nazvat J. Palivce a jeho dílo svědky času?

JOSEF PALIVEC (1886–1975)

© Spolek ČŠBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy v roce 2014.